

14. Ukrainiskij gosudarstvennyj muzej istorii Velikoj Otechestvennoj vojny 1941–1945 gg.: Fotoputevoditel' [Tekst] / G. Ju. Levickij, M. K. Gershuni. – K., 1975. – 52 s.

15. Khran ratnoi slavy: Metodychni posibnyk provedennia ohliadovoi ekskursii po ekspozitsii muzeju [Tekst] / Za zah. red. O. S. Artomova; Red.: L. V. Lehasova, V. O. Zhukovskiy, V. D. Olshanskiy; Materialy pidhotuvaly: L. V. Lehasova, H. L. Holubenko, I. P. Vasylieva ta in. – K., 1997. – 40 s.

Rudenko S. B., Phd in Culturology (Cultural Anthropology), doctor's degree applicant, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), rudenkosb@ukr.net

«Ukrainian patriots» against «German lackeys» in representations and interpretations in refreshed exposition of Museum of Great Patriotic war in Kiev in 1994

The aim of this research is to show how representations and interpretations of Ukrainian nationalist theme in Museum of Great Patriotic War in Kiev in 1994 been innovation comparatively with more early museum narratives. Methodology. Skeptical empiricism. Conclusions. The tonality of appraisal of Ukrainian nationalist movement in WWII, compare with Soviet times became diverse (from negative to positive treatment). But, old soviet evaluations in which Ukrainian nationalists named as «lawlessness» and «fratricide» was still existed in museum representations and interpretations. It was caused by political situation in Ukraine and political views of the director of Museum, which wanted to save good attitudes with veterans environment, in which left soviet ideas were strong.

Keywords: Museum of Great Patriotic War in Kiev, Museum of WWII in Kiev, Ukrainian Insurgent Army, Organization of Ukrainian Nationalists, Soviet propaganda, representations and interpretations of the past in museum.

* * *

УДК 796.5(477)

Чепурда Г. М.,

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Черкаський державний технологічний університет (Україна, Черкаси), anna_chepurda@ukr.net

**ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА
ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ
«ВЕЛИКОГО ПЛАНУ ПЕРЕТВОРЕННЯ ПРИРОДИ»**

Показано історичну ретроспективу теоретичного та практичного досвіду зміни природних умов у період становлення радянської влади в Україні, тобто аналізуються передумови формування концепції «Великого плану перетворення природи».

Констатується, що після приходу до влади більшовиків перед ними постала проблема продовольчого забезпечення країни. Окрім відновлення сільського господарства країни, зруйнованого бойовими діями, радянською владою було взято курс на його модернізацію та зменшення залежності рівня урожаю від природних умов.

Показано, що відновлення радянською владою сільського господарства країни, зруйнованого бойовими діями періоду Першої світової та громадянської воєн було спрямоване на його модернізацію та зменшення залежності рівня урожаю від природних умов.

Ключові слова: дослідники, зрошувальна система, лісосмуга, план, полезахисні лісосмуги, постанова, радянський уряд.

У свій час до порушеної нами проблеми зверталися В. В. Докучаєв, Д. В. Гак, І. Н. Романенко, В. А. Ковда, В. Е. Борейко, Г. В. Добровольський, П. Г. Вакулук, В. І. Самопласький [1; 3; 5; 6]. Водночас сучасні можливості дослідників у доступі до джерел дозволяють висвітлити раніше маловідомі сюжети з піднятої нами проблеми.

Метою статті є історична ретроспектива теоретичного та практичного досвіду зміни природних умов у період становлення радянської влади в Україні, тобто аналіз передумов формування концепції «Великого плану перетворення природи». Об'єктом дослідження виступає розроблення та реалізація «Великого плану перетворення природи» в Україні. Предметом дослідження є процес розроблення та прийняття

«Великого плану перетворення природи» та наступних документів, спорудження і введення в дію передбачених ним систем і об'єктів регулювання природи.

Завдання дослідження: дослідити теоретичні та практичні напрацювання щодо пом'якшення клімату в зоні українського степу і лісостепу до прийняття «Великого плану перетворення природи».

Після приходу до влади більшовиків перед ними постала проблема продовольчого забезпечення країни. Окрім відновлення сільського господарства країни, зруйнованого бойовими діями, радянською владою було взято курс на його модернізацію та зменшення залежності рівня урожаю від природних умов. Серйозним поштовхом до цього стали зокрема голод 1921–1922 років та страшної посухи в Поволжжі в 1924 р. [2, с. 8].

Перед початком масової колективізації у 1929 р. Наркомзем Української РСР провів широку нараду з питань створення системи полезахисних смуг. З основними доповідями на нараді виступали провідні вчені Г. М. Висоцький і В. Я. Гурський. На цій нараді особлива увага зверталася на обґрунтування породного складу, ширини міжрядь і конструкції полезахисних лісових смуг, відстані між повздовжніми полезахисними лісосмугами [3, с. 131]. Зважаючи на те, стверджував В. Я. Гурський, що смуги різної ширини при одній і тій же висоті дерев захищають однаковий простір поля, і що їхній вплив поширюється на відстань, яка дорівнює 25 висотам дерев, відстань між повздовжніми смугами має бути в основному 500 і між поперечними 1000 – 1500 м. у стиках між лісосмугами рекомендувалося встановити десятиметрові розриви [3, с. 131].

Саме в цей період на теренах України почалась справжня реалізація плану великого дослідника природи В. В. Докучаєва. Детальне вивчення природних умов і ґрунтів степової і лісостепової зони дали В. В. Докучаєву можливість скласти план збереження орних земель, рік і водойм, одержання високих і сталих урожаїв сільськогосподарських культур. В. В. Докучаєв запропонував широкий план боротьби з процесом висушування ґрунту і першочерговими заходами вважав: регулювання малих річок та верхоріччя великих для припинення грубих заносів у річні долини та створення загат для зрошення; регулювання балок та ярів, обсаджування їх деревами та будівництво в них ставків, затримувати воду на шляхах природного стоку скрізь, де тільки можна, і використовувати її на зрошення та інші потреби; регулювання водного режиму у відкритих степах на водорозділах, будівництво артезіанських колодязів для зрошення, будівництво ставків та водойм для збирання стічних поверхневих вод, насадження на непридатних для сільського господарства землях суцільних лісових масивів; встановлення правильного співвідношення ріллі, лісу та водних просторів шляхом обліснення значних площ у степах; заборону розорювання берегів річок, водойм і заплав, крутосхилів і балок, затримування на полях снігу; впровадження таких способів обробітку ґрунту, які сприяли б найкращому використанню вологи, виведення нових сортів культурних рослин, які були б найбільш пристосовані до місцевих ґрунтових та кліматичних умов; створення на полях системи полезахисних лісосмуг [4, с. 9].

В 30–ті рр. ХХ ст. були завершені всі підготовчі заходи науково-методичного характеру. Було створено

мережу вищих навчальних закладів і технікумів, які готували спеціалістів із заліснення степів, було відкрито особливі навчально-дослідні інститути і станції по агролісомеліорації. Серед них особливо виділялись Всесоюзний інститут агролісомеліорації в Москві, Харківський інститут агролісомеліорації і Науково-дослідницький інститут землеробства центрально-чорноземної смуги ім. В. В. Докучаєва в Кам'яному Степі Воронезької області.

В цей час проводилась трудомістка робота по районуванню: сорти висівались на дослідницьких станціях, які розміщувались в різних регіонах, і потім порівнювались між собою на протязі кількох років за самими різними показниками: за урожайністю, морозостійкістю, посуховитривалістю, якості зерна і т.ін. Сорти, які виявлялись найбільш урожайними в одному регіоні, поступались сортам-конкурентам в інших. Наприклад, в посушливих місцевостях доводилось жертвувати урожайністю, оскільки на перший план виходила проблема посухостійкості [5, с. 29]. Тут невисокий, але більш стабільний урожай був важливішим за взлети та падіння. В інших районах важливішими були скороспілість чи морозостійкість. За результатами цієї роботи видавались перші зведені каталоги районуваних сортів з рекомендаціями, які базувались на багаторічній статистиці. Паралельно проводилась робота над виведенням нових сортів та покращенням старих місцевих і товарних сортів, які було виведено та розповсюджено торговими фірмами ще в XIX ст. Перехід до чистолінійних сортів дозволяв підвищити середню урожайність.

Були видані десятки, якщо не сотні робіт, присвячених самим різним питанням, від організації дослідної справи, до конкретних рекомендацій з обробітку різних сільськогосподарських культур і веденню сільського господарства в різних регіонах СРСР, які базувались на багаторічному досвіді. Вершиною цих праць стали колективні монографії «Теоретичні основи селекції рослин» (1935–1937 рр.) та багатомтна «Культурна флора СРСР», видання якої розпочалось в 1935 р. [2, с. 10].

Широко також були розгорнуті роботи з вивчення і інвентаризації ґрунтових ресурсів, організації нового суспільного землеволодіння і внутрішньогосподарського землеустрою. Особливо великий розвиток отримали великомасштабні (1:10000 – 1:25000) ґрунтово-картографічні дослідження для сівозмін та агрохімічного обслуговування.

До 1939 р. були досліджені ґрунти колгоспів та радгоспів на загальній площі 120 млн. га, що склало близько $\frac{1}{4}$ всієї площі колгоспів і радгоспів СРСР [6, с. 118].

До 1940 р. за рівнем вивченості ґрунтів і забезпечення господарств ґрунтово-картографічними і ґрунтово-аналітичними матеріалами СРСР порівнявся з Німеччиною та Англією.

В цей же час радянський уряд та дослідники приділяли велику увагу і питанню посадки лісів і лісосмуг у регіонах з високим рівнем загрози посух. У 1920–х рр. були розпочаті роботи по закріпленню ярів, сипучих пісків, залісненню вирубок у посушливих районах країни. 29 квітня 1921 р. було прийнято постанову про боротьбу з посухою, проте в Україні

з 1921 по 1927 рр. було посаджено лише 2 тис. га полезахисних лісосмуг. Лише 1929 р. Наркомзем Української РСР провів широку нараду з питань створення системи полезахисних смуг [3, с. 131].

А в 1931 р. було прийнято постанову Ради народних комісарів і ЦК ВКП(б) про створення широких полезахисних насаджень на незрошуваних та зрошуваних територіях. Тій же проблемі партія та уряд приділяли в другій та третій п'ятирічці особливу увагу, що знайшло своє відображення в постанові Ради народних комісарів СРСР і ЦК ВКП(б) від 26 жовтня 1938 р. «Про заходи забезпечення стійкого урожаю в посушливих районах СРСР» та ряді наступних постанов та наказів керівних органів [6, с. 118].

До того ж завдяки інтенсивній і продуктивній діяльності вже вище згаданих науково-дослідницьких установ було остаточно доведено величезне значення степового лісорозведення для боротьби з посухою і отриманням високих і стійких урожаїв та допомогла розробити нові структури і типи полезахисних насаджень, правила їх роз приділення та агротехнічні прийоми їх створення.

Загалом протягом 1930–х рр. і до 1941 р. було висаджено 43,5 тис. га полезахисних лісових смуг, проте, як показало обстеження комісії УкрНДЦЛГА, значна частина їх загинула (45%) або знаходилась в незадовільному стані (36%) [3, с. 131]. Це свідчило про низьку якість лісокультурних робіт.

Гостро в цей період стояло і питання використання водних ресурсів України, зокрема і Дніпра. Уже в кінці 20–х рр. XX ст. Державна комісія з електрифікації визнала за необхідне здійснити в найкоротші терміни будівництво гідроелектростанції на Дніпрі. Радянське державне керівництво визнавало, що великі будови на Дніпрі мають особливе значення для піднесення економіки півдня України, і насамперед – Херсонської, Запорізької, Миколаївської і Дніпропетровської областей.

Збудована за проектом професора І. Г. Александрова в роки першої п'ятирічки сама потужна в Європі Дніпровська гідроелектростанція ім. Леніна поклати початок використанню енергетичних ресурсів Дніпра. У той же час побудова цієї електростанції дала величезний практичний досвід, який в майбутньому було використано при створенні ряду важливих водних-артерій Українського степу – каналів [7, с. 10].

Необхідно відмітити, що зрошувальна система в нашій країні, і зокрема на Півдні України, існувала. Для боротьби з посухою у передвоєнні роки були створені у колгоспах та радгоспах зрошувальні ділянки по 15 – 25 га. Була підготовлена технічна документація та розпочате будівництво великих іригаційних масивів: Маяко-Біляєвського на площі 3000 гектарів та Троїцької зрошувальної системи на площі 900 гектарів (обидва об'єкти в Одеській області); Капуловського масиву на площі 1500 гектарів (Дніпропетровська область); Кам'янського зрошувального масиву на площі 100 гектарів (Запорізька область); в радгоспі Полякова на площі 3800 гектарів а у радгоспі «Городній Велетень» на площі 2000 га (обидва у Херсонській області) [8, арк. 2]. Розпочате у передвоєнні роки іригаційне будівництво по Українській РСР, за словами М.С. Хрущова, з ряду причин було призупинене, не дивлячись на те, що українськими науково-дослідними та проектними

організаціями були встановлені значні можливості розвитку зрошення в Україні [8, арк. 3].

Отже, якщо у 1916 р. зрошувані площі на території України були незначні і становили всього лише 6 тисяч га, то перед Другою світовою війною загальна площа зрошуваних земель в Українській РСР зросла до 102,5 тис. га [9, с. 13]. За обережними підрахунками Ради Міністрів Української РСР загальна площа зрошення на півдні України могла бути доведена до 2,7 – 3,0 млн. га. При 60% долі участі у сівозміні зернових, Українська РСР могла щорічно одержувати з цих зрошуваних земель цілковито стійкий валовий збір зерна у 400 млн. пудів при середній урожайності 225 пудів з га [10, арк. 3]. Великі водні артерії: Дніпро, Південний Буг, Дністер, Дунай могли зрошувати 2,0 млн. га; по Дніпру – південна ліва частина – на площі 1,5 млн. га; по Південному Бугу – 250 тис. га; по Дністру – 100 тис. га; по Дунаю – 100 – 150 тис. га. Навіть стічні і шахтні води міст Української РСР та промислових районів Донбасу та Криворіжжя могли дати до 100 тис. га зрошуваних земель додатково [9, с. 13].

Але зрошувальна система, яка існувала на той час, не відповідала сучасному рівневі розвитку сільського господарства. Тогочасні зрошувальні системи мали густу сітку постійних, непрохідних для сільськогосподарських машин зрошувальних каналів, які, як правило, робилися через кожні 80 – 150 метрів і розділяли зрошувані землі на дрібні, відокремлені поливні ділянки розміром у 1,5 – 3 – 10 га.

Багаторічна практика показала, що густа мережа постійних зрошувальних каналів при малих розмірах поливних ділянок: приводить до недовикористання 4 – 6, а у ряді випадків 10 – 12% поливних земель, зайнятих безпосередньо під постійними зрошувачами і розташованими вздовж зрошувальних каналів, що звичайно не засівалися сільськогосподарськими культурами; приводить до втрат врожаю до 3 – 5% внаслідок пошкодження посівів сільськогосподарських культур машинами при поворотах; перешкоджає високопродуктивному використанню тракторів, комбайнів, бавовнозбиральних та інших сільськогосподарських машин, не дозволяє проводити механізований попередній обробіток просапних культур, а також призводить до підвищених витрат пального при роботі тракторів; підвищує обсяг робіт з очистки постійних зрошувальних каналів від наносів та рослинності, при чому така робота на той час виконувалась, як правило, вручну і відволікала велику кількість робочої сили колгоспів і радгоспів; збільшує втрати води на фільтрацію, що сприяє підвищенню рівня ґрунтових вод та погіршує меліоративний стан поливних земель; сприяє розвитку уздовж зрошувальних каналів осередків бур'янів та шкідників сільськогосподарських культур [11, с. 642].

Багато передових колгоспів і радгоспів, науково-дослідницькі установи розробили і застосували на практиці нові, досконаліші способи облаштування зрошувальної мережі шляхом заміни постійних зрошувальних каналів такими каналами, які влаштовуються тільки на період поливів і зарівнюються в залежності від вимог механізації обробітку ґрунту та догляду за посівами.

Накоплений передовими колгоспами, радгоспами, а також науково-дослідними установами досвід перевлаштування зрошувальних систем на той час дозволив повсюдно перейти на нову систему зрошення із застосуванням тимчасових зрошувальних каналів. Ця нова система зрошення відкрила можливості проведення ширших заходів з покращення використання зрошувальних земель і застосування більших поливних ділянок.

Таким чином, екологічна катастрофа яка в наслідок хвижацького розорювання земель охопила Північно-причорноморські степи в кінці XIX – на початку XX ст. та викликані нею пилові бурі, посухи та неврожай сприяли активізації пошуку шляхів її подолання та забезпечення сталого високого рівня урожаю.

Ще в другій половині XIX ст. цілий ряд дослідників почали активно займатись цим питанням. Більшість з них сходилось на думці, що для ефективної боротьби з посухою та ерозійними процесами, які охопили південь України потрібно проводити заліснення цих територій. Також широкого поширення зазнали і ідеї створення зрошувальної системи за рахунок Дніпровських вод. Особливо ґрунтовно цим питанням в цей період займався В. В. Докучаєв, який на основі матеріалів здобутих під час своїх експедицій розробив цілу програму заходів направлену на підвищення врожайності степових ґрунтів та боротьби з посухами та ерозійними процесами. Суть запропонованих методів зводилась до масштабного смугового лісорозведення – створення суцільної мережі лісосмуг різних рангів, структури і певної орієнтації, що мали розділяти територію на прямокутні ділянки і оконтурювати яри і балки; створення чисельних водойм і запровадження травопільної системи землеробства. За докучаєвським планом лісосмуги мали зайняти 10 – 20% загальної площі степових територій. Окрім теоретичних напрацювань велика кількість дослідників за свої та урядові кошти займалися і практичною реалізацією своїх ідей. Проте недостатня увага з боку царського уряду до цієї проблематики, початок Першої світової війни, а згодом і трагічні події національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. перешкодили втіленню в життя тих заходів які пропонувались.

Отже, як бачимо, з приходом до влади більшовиків питання продовольчого забезпечення країни стало одним з головних. Окрім розрухи в якій опинилось сільське господарство України ситуація ускладнювалась ще й голодом 1921–1922 років. Все це вимагало від нової влади пошуків шляхів модернізації сільського господарства та підвищення стабільності та рівня урожайності хлібних регіонів країни. Це сприяло відновленню досліджень та залучення напрацювань дореволюційного періоду. Загалом в 30–х рр. XX ст. було розгорнуто масштабні теоретичні та практичні роботи. Створено цілу мережу селекційних станцій, підготовлено відповідні кадри, проведено повну картографію ґрунтів. Було отримано перший серйозний досвід з використання вод Дніпра – збудовано Дніпрогес. Все це сприяло накопиченню теоретичних знань і практичного досвіду, які в кінці 40–х рр. XX ст. знайшли своє втілення у «Великому плані перетворення природи».

Список використаних джерел

1. Докучаев В. В. Наши степи прежде и теперь / В. В. Докучаев. – М.–Л.: ОГИЗ. – Сельхозгиз, 1936. – 116 с.; Ковда В. А. Великий план преобразования природы. – М.: Изд.–во АН СССР, 1952. – 110 с.; Борейко В. Е. История охраны природы Украины (X век – 1980 г.) / В. Е. Борейко. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 1997. – Т.2. 1941–1980. – 192 с.
2. Сукачев В. Н. Великий Сталинский план преобразования природы степных и лесостепных районов нашей страны / В. Н. Сукачев // Вопросы географии. Сб. девятнадцатый, 1950. Преобразование природы и хозяйства Союза ССР. – М.: Государственное изд.–во географической литературы, 1950. – С.5–22.
3. Вакулук П. Г. Лісовідновлення та лісорозведення в Україні: Монографія / П. Г. Вакулук, В. І. Самоплавський. – Х.: Прапор, 2006. – 383 с.
4. Басун О. П. Діяльність професор Б. Г. Іваницького в контексті розвитку агролісомеліоративної дослідної справи в Україні (кінець XIX – перша половина XX ст.) / О. П. Басун: Автореф. дис... к–та іст. наук: 07.00.07 / Українська академія аграрних наук; Держ. наук. с.–г. бібліотека УААН. – К., 2007. – 19 с.
5. Гак Д. В. Великие стройки коммунизма и преобразование природы / Д. В. Гак, И. Н. Романенко. – Симферополь: Крымиздат, 1952. – 117 с.
6. Добровольский Г. В. Почвенные ресурсы России за 150 лет / Г. В. Добровольский // Россия в окружающем мире. – М.: ЭКСМО, 2002. – С.117–119.
7. Сліпченко П. С. Величні будови сталінської епохи на Дніпрі: Стенограма публічної лекції / П. С. Сліпченко. – К., 1951. – 51 с.
8. Довідка про можливості забезпечення запланованого зростання енергії // Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф.1. – Оп.80. – Спр.698.
9. Жеребкін Г. П. Великі будови комунізму на Дніпрі і розвиток промисловості Півдня Української РСР / Г. П. Жеребкін. – К.: Наукова думка, 1952. – 180 с.
10. Довідка про стан організації боротьби з ерозією ґрунту лісгоспах та ЛМС Луганської області // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф.5105. – Оп.2. – Спр.242.
11. Постановление Совета Министров СССР от 17 августа 1950 г. «О переходе на новую систему орошения в целях более полного использования орошаемых земель и улучшения механизации сельскохозяйственных работ // Известия. – 1950. – 18 августа.

References

1. Dokuchaev V. V. Nashi stepi prezhde i teper' / V. V. Dokuchaev. – M.–L.: OGIZ. – Sel'hozgiz, 1936. – 116 s.; Kovda V. A. Velikij plan preobrazovanija prirody. – M.: Izd.–vo AN SSSR, 1952. – 110 s.; Borejko V. E. Istorija ohrany prirody Ukrainy (X vek – 1980 g.) / V. E. Borejko. – K.: Kievskij jekologo–kul'turnyj centr, 1997. – T.2. 1941–1980. – 192 s.
2. Sukachev V. N. Velikij Stalinskij plan preobrazovanija prirody stepnyh i lesostepnyh rajonov nashej strany / V. N. Sukachev // Voprosy geografii. Sb. devjattjadcatyj, 1950. Preobrazovanie prirody i hozjajstva Sojuza SSR. – M.: Gosudarstvennoe izd.–vo geograficheskij literatury, 1950. – S.5–22.
3. Vakuljuk P. G. Lisovidnovlennja ta lisorozvedennja v Ukrai'ni: Monografija / P. G. Vakuljuk, V. I. Samoplav's'kyj. – H.: Prapor, 2006. – 383 s.
4. Basun O. P. Dijal'nist' profesora B. G. Ivanyc'kogo v konteksti rozvytku agrolisomeliorativnoji doslidnoji spravy v Ukrai'ni (kinec' XIX – persha polovyna XX st.) / O. P. Basun: Avtoref. dys... k–ta ist. nauk: 07.00.07 / Ukrai'ns'ka akademija agrarnyh nauk; Derzh. nauk. s.–g. biblioteka UAAN. – K., 2007. – 19 s.
5. Gak D. V. Velikie strojki kommunizma i preobrazovanie prirody / D. V. Gak, I. N. Romanenko. – Simferopol': Krymizdat, 1952. – 117 s.
6. Dobrovol'skij G. V. Pochvennye resursy Rossii za 150 let / G. V. Dobrovol'skij // Rossiya v okruzhajushhem mire. – M.: JeKSMO, 2002. – S.117–119.
7. Slipchenko P. S. Velychni budovy stalins'koi' epohy na Dnipro: Stenograma publichnoi' lekcii' / P. S. Slipchenko. – K., 1951. – 51 s.
8. Dovidka pro mozhylyosti zabezpechennja zaplanovanogo zroshennja energijiju // Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan' Ukrai'ny. – F.1. – Op.80. – Spr.698.
9. Zherebkin G. P. Velyki budovy komunizmu na Dnipro i rozvytok promyslovosti Pivdnja Ukrai'ns'koi' RSR / G. P. Zherebkin. – K.: Naukova dumka, 1952. – 180 s.

10. Dovidka pro stan organizacij borot'by z erozijeju gruntu lisgospah ta LMS Lugans'koi' oblasti // Central'nyj derzhavnyj arhiv vyshhij organiv vlady ta upravlinnja Ukrai'ny. – F.5105. – Op.2. – Spr.242.

11. Postanovlenie Soveta Ministrov SSSR ot 17 avgusta 1950 g. «O perehode na novuju sistemu oroshenija v celjah bolee polnogo ispol'zovanija oroshaemyh zemel' i uluchshenija mehanizacij sel'skohozjajstvennyh rabot // Izvestija. – 1950. – 18 avgusta.

Chepurda A. N., candidate of sciences (philology), associate professor, head of tourism and hotel and restaurant business, Cherkasy State Technological University (Ukraine, Cherkasy), anna_chepurda@ukr.net

Historical retrospective formation of the concept «Great plan transformation of nature»

Displaying historical retrospective of theoretical and practical experience changing environmental conditions in the period of soviet power in Ukraine, that analyzes the prerequisites for the formation of the concept of «Great plan transformation of nature».

It is noted that after coming to power of the Bolsheviks they face the problem of food security of the country. In addition to restoring the country's agriculture destroyed by the fighting, the Soviet government embarked on its modernization and reduction of dependence on natural crop conditions.

It is shown that the restoration of soviet power the country's agriculture destroyed by fighting during the First World and the Civil War was aimed at its modernization and reduction of dependence on natural crop conditions.

Keywords: researchers, irrigation system, belts, plan, shelterbelts, decree, soviet government.

* * *

УДК 339.16.012.23:334.726

Власов В. І.,
доктор сільськогосподарських та економічних наук, професор, головний науковий співробітник, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ХВИЛІ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ РОЗВИТКУ

Мета – надати оцінку процесам розвитку світової торгівлі. Методи досліджень – аналіз розвитку за даними міжнародних установ світової торгівлі за період 1990–2014 рр. з визначенням особливостей цих процесів і хвилі її глобалізації. Основні висновки: 1. Вимушеність дій країн в межах правил «золотої корсету»; 2. Глибока інтеграція фінансової сфери при формуванні потужного фінансового світового ринку; 3. Зростання потоків прямих іноземних інвестицій (ПІІ); 4. Тенденція покращення торговельного балансу (експорт–імпорт) транзитивних країн; 5. Зростання обсягів внутрішньої торгівлі (експорту) в межах регіональних торговельних угруповань; 6. Зміна структури експорту основних товарів при зростанні питомої ваги обсягів експорту природного газу, нафти і нафтопродуктів; 7. Хвилеподібне зростання світових обсягів експорту; 8. Поступове зменшення влади політичних інституцій і вихід на авансцену світової політики величезних фінансових ресурсів; 9. Стрімкий розвиток інформаційних технологій; 10. Безпрецедентне посилення транснаціональних компаній; 11. Гіпертрофована хвиля міграції населення; 12. Делегування державами частини своїх повноважень наддержавним установам і організаціям; 13. Зростання країн з різним рівнем економічного розвитку; 14. Подальша лібералізація торгівлі.

Ключові слова: світова торгівля, експорт, економічний розвиток, хвилі глобалізації світової торгівлі, відкритість економік, глобалізаційний вплив, система.

Головною рушійною силою, яка формує світову економіку й економіку кожної країни, є торгівля, темпи обсягів якої випереджають темпи зростання ВВП, і транснаціональні компанії (ТНК). При цьому необхідно відмітити дуже цікавий факт: як би хто ні трактував реалії розвитку світової торгівлі і посилення ролі ТНК (з одного боку це формоутворюючі сили глобалізації, а з іншого – сили, які є основою глобалізму), головним чинником є те, що внаслідок започаткованих у 1978 році економічних реформ у комуністичному Китаї, а потім політичних, та економічних перетворень у країнах